

SHAKESPEARE OP HET TONEEL

Stanley Wells & Sarah Stanton (eds.), *The Cambridge Companion to Shakespeare on Stage*, Cambridge: Cambridge University Press, 2002, 322 p., 15,95 £ (ISBN: 0-521-79711-x)

In de voortreffelijke reeks 'Cambridge Companions', uitgegeven door Cambridge University Press, waarin al volumes verschenen over Shakespeare en over 'Shakespeare on Film' werd ook een apart deel gewijd aan 'Shakespeare on Stage'. Hoewel ook in de meer algemene *Companion to Shakespeare* (ed. Margareta de Grazia en Stanley Wells) reeds enkele opstellen werden opgenomen over Shakespeare in het theater lag het voor de hand aan dit onderwerp een afzonderlijk deel te wijden. De studie van Shakespeare in het theater is immers uitgegroeid tot een van de belangrijkste en vruchtbaarste deelgebieden van de Shakespeare-industrie. De *Cambridge Companion to Shakespeare on Stage* biedt een introductie tot een waaier van onderwerpen die deel uitmaken van dit onderzoek.

Het boek begint - uiteraard bijna- met enkele historische hoofdstukken over het Britse toneel. Er werd niet geopteerd voor een historisch overzicht - dat allicht te uitvoerig zou uitvallen en waarvoor men in allerlei andere boeken terecht kan maar voor enkele opstellen die een beeld ophangen van een bepaalde periode. Gary Taylor, die het Renaissancetheater bespreekt, stelt onomwonden dat "Shakespeare's plays were born on stage". Zelfs de visie die men vaak aantreft in studies van de theatrale aspecten van Shakespeares werk, als zou het creatief proces van een toneelstuk gaan van tekst naar toneel is misleidend. Het theater zelf gaf vaak aanleiding tot of inspireerde tot de compositie van de tekst. Taylor beklemtoont ook de primordiale rol van de acteur die leidde tot een even primordiale plaats van het personage.

Jean I. Marsden bespreekt het lot van Shakespeare in de periode van de Restauratie (na 1660), waarin zijn stukken verregaand geadapteerd worden, o.m. aan classicistische normen. De belangrijkste verandering in het laat-zeventiende-eeuwse Engelse theater was het optreden van vrouwen op het toneel. Een van de allereerste vermeldingen van het optreden van een actrice betreft een opvoering van *Othello* in december 1660. Opvallend is ook dat producties van Shakespeare vaak door actuele politieke thema's beïnvloed worden. Hoewel sommige adaptaties zoals Colley Cibbers *Richard III* en Nahum Tates *King Lear* (dat zelfs een happy-end had) tot in de negentiende eeuw stand hielden, kwam er vanaf het

Edmund Kean als Richard III

(M. A. Morrison Collection,

overgenomen uit *The Cambridge Companion to Shakespeare on Stage*, ed. S. Wells & S. Stanton)

begin van de achttiende eeuw steeds meer kritiek op. Vaak hebben auteurs smalend gedaan over de onverschilligheid van het theaterpubliek van de Restauratie en de achttiende eeuw voor Shakespeares genie, maar Marsden laat niet na te wijzen op de vergelijkbare hedendaagse musical-, film- en theaterinterpretaties.

In het hoofdstuk 'Romantic Shakespeare' staan grote acteurs zoals John Philip Kemble en Edmund Kean centraal. Een interessante constatacie van de auteur, Jane Moody, is dat niettegenstaande de reserves ten aanzien van het theater van mensen zoals Charles Lamb, er in deze periode een rijke symbiose van kritiek en opvoering tot stand kwam. Acteurs zoals Kemble en Sarah Siddons schreven zelf ook commentaren bij de rollen die ze op het toneel vertolkten. De romantische theatercritici waren in de eerste plaats gefascineerd door de vertolking en interpretatie van de karakters.

De Victoriaanse illustratieve en decoratieve traditie wordt beschreven door Richard W. Schoch. Typisch voor deze periode is de uitlating van Charles Macready die nochtans Shakespeares authentieke teksten in eer herstelde. Een opvoering van Shakespeare, aldus Macready, moest "one of the best illustrated editions of the poet's work" zijn. Het "pictorialisme" vond een logisch verlengstuk in de film, waardoor het theater zich a.h.w. kon bevrijden en Shakespeares stukken nieuw leven kon inblazen door zich naar het modernisme te keren. Ook William Poels terugkeer naar het Elizabethaanse open toneel moet gezien worden in het kader van de reactie tegen het pictorialisme. De idee en de praktijk van het reconstrueren van het Shakespeareaanse theater - vanaf William Poel tot de huidige New Globe - wordt in een afzonderlijke bijdrage behandeld door Marion O'Connor.

In zijn opstel over de twintigste eeuw moest Robert Smallwood noodgedwongen zeer selectief te werk gaan. Hij beperkt zich tot het theater in Stratford en in Londen en dan nog worden hier zoveel gegevens opgesomd dat de lezer er zich dreigt in te verliezen. Toch komen enkele belangrijke fenomenen of ontwikkelingen uit de verf: het belang van H. Granville Barker, het werk van Barry Jackson, het regisseurstheater van de jaren zestig.

Na deze chronologisch geordende hoofdstukken volgen een aantal veeleer thematische bijdragen waarin aspecten van het tragische (Simon Williams) en het komische acteren (Peter Thomson) worden onderzocht. Penny Gay wijdt een bijdrage aan 'Women and Shakespearean performance'. Twee factoren hebben de vertolking door vrouwen in de twintigste eeuw grondig beïnvloed: de verandering in de verhouding tussen de seksen en de opkomst van de psychoanalyse.

Indien dit boek over Shakespeare en het theater toch grotendeels Brits geïntendeerd is, dan wordt dit enigszins gecompenseerd door de bijdragen van Anthony Dawson ('International Shakespeare') en Wilhelm Hortmann ('Shakespeare on the Political stage in the twentieth century'). Dawson verwerpt terecht de modieuze en oppervlakkige opvatting als zouden Shakespeares teksten medeplichtig zijn aan het kolonialisme en andere vormen van overheersing. Veeleer moeten we Shakespeare zien als een "engine of cultural appropriation". Het theater in de meest diverse landen heeft zijn oeuvre juist ervaren als relevant voor de eigen situatie en vaak als bevrijdend. Dat laatste is inderdaad ook het geval in Vlaanderen. Veel meer dan een internationale is de dag van vandaag een interculturele Shakespeare-cultuur aan de orde. Hortmanns opstel over de politieke betekenis van Shakespeare verwijst vooral naar Duitse voorbeelden van voor en na de val van de Muur.

Peter Hollands 'Touring Shakespeare' is een eerste verkenning van dit onderwerp dat uiteraard begint met de rondtrekkende acteurs in Shakespeares tijd. Tenslotte bevat dit boek ook bijdragen over Shakespeare in Noord-Amerika - een traditioneel overzicht - en over Azië en Afrika. Het geheel van deze uitvoerig geïllustreerde 'companion' geeft ongetwijfeld een goed beeld van de "infinite variety" van vormen en contexten waarin Shakespeares teksten steeds weer functioneren.

Jozef DE VOS